

Futbol ve Kitlelerin Afyonu: Kabile Savaşlarının Modernizasyonu

Stadyumlar, savaş enerjisinin 90 dakikaya sıkıştırılarak deşarj edildiği, isyanın sönmümlendirildiği devasa terapi merkezleridir.

İnsan, biyolojik ve evrimsel olarak "barışçıl" değil, savaşçı ve avcı bir türdür. Genlerimizde milyonlarca yıldır avlanmak, kabilemizi korumak, bölgemizi işaretlemek ve düşmanı "yok etmek" üzere kodlanmış ilkel, yırtıcı dürtüler vardır. Ancak modern medeniyet, **Sigmund Freud**'un *Uygurluğun Huzursuzluğu*'nda anlattığı gibi, bu dürtüleri acımasızca bastırır. Bizden takım elbiseli, "barışçıl" bireyler olmamız, öfkemizi yutmamız, ofislerde sessizce oturmamız ve kurallara uymamız istenir.

Peki, içimizdeki o sıkışmış, o birikmiş saldırganlık enerjisi, o arkaik "fethetme" arzusu nereye gider?

İşte futbol (veya genel olarak endüstriyel spor); bu tehlikeli, bu patlamaya hazır nükleer enerjinin, sistemin temellerine zarar vermeden güvenli bir şekilde boşaltılması (Catharsis) için tasarlanmış en mükemmel, en kârlı simülasyondur.

Futbol, **Desmond Morris**'in *Futbol Kabilesi* kitabında detaylandığı üzere, medenileştirilmiş, kurallara bağlanmış ve 90 dakikaya sığdırılmış bir **savaştır**. Sahada iki ordu (takım) vardır. Üzerlerinde kabile renklerini, totemlerini

taşıyan zırhlar (formalar) bulunur. Bir toprak parçasını (sahayı) ele geçirmeye ve düşmanın kalesini (merkez üssünü) fethetmeye çalışırlar. Top, bu savaşın simgesel mermisi, güllesidir. Tribünlerdeki binlerce kişi ise, yaşları veya cinsiyetleri gereği bu savaşa fiziksel olarak katılamayan ama ruhlarıyla orada olan kabilenin "şamanık" destekçileridir.

Roma İmparatorluğu'ndaki meşhur "**Panem et Circenses**" (Ekmek ve Oyunlar) politikası, bugün de milim sapmadan aynen işlemektedir. Sadece dekor değişmiştir: Kolezyumların yerini devasa, ışıklı stadyumlar; aslanların önüne atılan gladyatörlerin yerini ise milyon dolarlık bacaklara sahip, sponsorlu futbolcular almıştır. Romalı şair **Juvenal**'in o zehirli tespiti hala geçerlidir: Halk, politik haklarını, ekonomik özgürlüğünü çoktan unutmuştur; artık tek istediği bedava ekmek ve heyecanlı bir maçtır.

Portekiz diktatörü **Salazar**'ın ülkeyi 40 yıl boyunca nasıl yönettiği sorulduğunda verdiği o meşhur "**3F**" formülü (Fado, Fátima, Football) tesadüf değildir. Futbol, kitlelerin afyonudur. Halk, ekonomik sefaletini, siyasi baskıları veya bireysel başarısızlıklarını 90 dakika boyunca tamamen unuttur. O sırada enflasyon yoktur, işsizlik yoktur, gelecek kaygısı yoktur; tek bir "Hakikat" vardır: *"Bizimkiler kazanmalı ve hakem o penaltıyı vermeli."*

Oyunun en büyük illüzyonu, en sinsî manipülasyonu "**Biz**" kelimesidir. Televizyon karşısında göbeğini kaşıyarak cips yiyen, kira borcu yüzünden uykuları kaçan bir adam; sahadaki o atletik, milyonlarca Euro kazanan oyuncu gol attığında havaya fırlar ve *"Kazandık! Biz kazandık!"* diye bağıır.

Burada duralım ve soralım: Kazanan kim? O koşmamıştır, o terlememiştir, o antrenman yapmamıştır. Maç bittiğinde o futbolcu Ferrari'sine binip güvenli sitesindeki malikanesine gidecek, "Biz kazandık" diyen taraftar ise ertesi sabah o tıklım tıklım otobüse binip asgari ücretli işine, o gri gerçekliğine dönecektir. Komedyen **Jerry Seinfeld**'in dediği gibi; *"Aslında sadece*

kiyafetleri (formayı) tutuyorsunuz. Oyuncu seneye başka takıma gidiyor ve ona küfür ediyorsunuz. Siz tekstil ürününe tezahürat yapıyorsunuz."

Ancak beyin, bu ayrımı yapamaz. "**Aynalama Nöronları**" sayesinde, sahadaki zaferi kendi zaferiymiş gibi sahiplenir. Kendi hayatında hiçbir şeyi başaramamış, hiçbir "Boss"u yenememiş (kazanamamış) birey, tuttuğu takım şampiyon olduğunda, o şampiyonluk kupasının kulbundan hayali olarak tutarak kendini değerli ve güçlü hisseder. Bu, "Ödünç Alınmış Başarı"dır (Vicarious Achievement).

Stadyumlar, modern toplumun yegane, yasal ve denetimli "Deşarj Alanları"dır (Safe Space). Sokakta tanımadığınız birine ana avrat küfür ederseniz karakola gidersiniz. İş yerinde patronunuza bağıırırsanız tazminatsız kovulursunuz. Trafikte kavga ederseniz dayak yersiniz. Ama stadyumda, o "büyüğü çember"in içinde; 50 bin kişiyle birlikte avazınız çıktığı kadar küfür etmek, bağırarak, ağlamak ve ilkel bir mağara adamına dönüşmek serbesttir, hatta teşvik edilir.

Marksist eleştirmen **Terry Eagleton**, futbolun halkı devrimden uzak tutan en büyük engel olduğunu söyler. Hakkıdır. Toplumun gazı burada alınır. Eğer futbol olmasaydı, o biriken öfke, o sıkışmış enerji ve o tatminsizlik muhtemelen sokaklara taşar, barikatlara, devrimlere veya kontrolsüz isyanlara dönüşürdü. Bu yüzden iktidarlar futbolu sever; çünkü stadyumda deşarj olan halk, eve ses telleri kısılmış, yorgun ve "sakinleşmiş" döner. Enerjisini sisteme değil, rakip takımın taraftarına kusmuştur.

Fanatizm, bu oyunun "**Hardcore**" modudur. Fanatik için takım, bir spor kulübü değil, varoluşsal bir kimlik protezidir. Hayatındaki diğer tüm oyunlarda (iş, aşk, aile, sanat) başarısız olan, "Level 1"de kalan kişi; kimliğini tamamen bu "kazanan kabile" ve onun renkleri üzerine kurar. Takımına laf edilmesi, onun şahsına, varlığına yapılmış ontolojik bir saldırıdır.

Holiganizm, oyunun bir simülasyon olduğunu unutup, savaşı gerçeğe dönüştürme hatasıdır; **Jean Baudrillard**'ın simülasyon evreninde kaybolmaktır.

Sonuç olarak; futbol elbette estetik bir oyundur, yeşil zemin üzerinde oynanan bir satrançtır, bir baledir. **Eduardo Galeano**'nun dediği gibi *"Gözle ayak arasındaki o mucizevi uyum"*dur.

Ancak endüstriyel futbol, kitleleri uyutmak, pasifize etmek ve suni gündemlerle meşgul etmek için kurgulanmış devasa bir afyondur. Siz tribünde veya ekran başında başkalarının koşmasını, başkalarının kazanmasını izlerken; kendi hayatınızın sahasında, kendi oyununuzda hareketsiz durmaktasınızdır.

Ve siz sadece izleyici koltuğunda (Spectator Mode) oturduğunuz sürece, hayatınızın skor tabelasını başkaları değiştirmeye devam eder. Maç biter, ışıklar kapanır ve siz o gri sessizlikle baş başa kalırsınız.

Bölüm Sonu Oyunu:

"Tribün Detoksu (Zamir Değişimi)"

Amaç: "Biz" illüzyonunu kırıp, sahadaki oyunla kendi gerçekliğiniz arasındaki bağı koparmak ve "ödünç alınmış başarı"dan kurtulmak.

Oyuncular: Tek Kişi (Futbolseverler için).

Mekan: TV karşısı veya Stadyum.

Oynanış:

1. Takımınızın en önemli maçını izlemek için ekran başına geçin.
2. **Yasak Kelime:** Maç boyunca ve sonrasında "**BİZ**" kelimesini kullanmak kesinlikle yasaktır.
3. **Zorunlu Değişim:** Tüm cümleleri "**ONLAR**" veya "**ŞU OYUNCULAR**" öznesiyle kurun.
 - *Yanlış:* "Gol attık!", "Bu sene şampiyonuz", "Yine yenildik."
 - *Doğru:* "Gol attılar", "Bu sene şampiyon olacaklar", "Yine yenildiler."
4. **Gözlem:** Takım gol attığında sevinin ama hemen kendinize hatırlatın: "Bunu o çocuk (futbolcu) başardı, ben değil. Onun banka hesabına prim yatacak, benimkine değil."
5. Takım yenildiğinde üzülün ama hemen hatırlatın: "Onlar kaybetti. Benim hayatımda, sağlığımda veya ailemde bir eksilme olmadı. Benim oyunum ayrı."

Kazanım: Fanatizmin o boğucu ağırlığından kurtulup, sporu sadece "keyifli bir seyirlik" olarak tüketebilmek. Kendi hayatınızın "tarafı" değil, "oyuncusu" olmaya başlamak.